

Capitolul 1

DOGMATICĂ

DUMNEZEU CREATORUL ȘI PRONIATORUL
IISUS HRISTOS MÂNTUITORUL LUMII

Crearea soarelui, lunii și stelelor
(mozaic, Bazilica San Marco, Veneția, sec. XII)

VOCABULAR

Atotțiitor (gr. *Pantocrator*) – Dumnezeu care susține întreaga creație.

Fenomen paranormal – fenomen care nu poate fi explicat prin logica obișnuită (de obicei, acestea sunt legate de vrăjitorie, ocultism, magie).

Inspirație – lucrarea nemijlocită a Duhului Sfânt, prin care scriitorul este ferit de greșeli. În această lucrare există o cooperare între Duhul Sfânt și om.

Minune – lucrare care necesită prezența harului, depășindu-se legile firești.

Nihilism – concepție negativistă despre lume, care afirmă absența unui sens al existenței.

Revelație (lat. *revelo* – a dezvălui) – lucrarea prin care Dumnezeu se descoperă lumii.

DUMNEZEU CREATORUL ȘI PRONIATORUL

REVELAȚIA DIVINĂ

„Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu,
Cel-ce-este, Cel-ce-era și Cel-ce-vine, Atotțiitorul.”
(Apocalipsa 1, 8)

Definiția și necesitatea revelației

Revelația divină este descoperirea lui Dumnezeu în mod treptat și variat în lume, astfel încât întreaga creație (om și lume) să-și împlinească adevărata menire. În absența revelației, atât existența lumii, cât și cea a omului rămân fără un sens profund. Omul este o ființă însetată după sens și tânjește după identificarea și îndeplinirea sensului ultim, absolut. Contestarea constantă a sensului lumii și refuzul revelației conduce la nihilism, la o existență nefericită și mutilată.

Revelația dumnezeiască arată că adevărata cunoaștere nu se reduce la un sistem de cunoștințe, ci trimite la Dumnezeu ca Persoană. Revelația divină exprimă **taina relației** vii și personale dintre Dumnezeu și om, în care libertatea umană nu este anulată, ci împlinită prin comuniunea cu Dumnezeu.

Din perspectivă creștină, revelația este descoperirea Persoanei și lucrării lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul. Prin Hristos se manifestă iubirea desăvârșită a Sfintei Treimi față de lume. În această iubire, la care omul este chemat să răspundă, inițiativa o are Dumnezeu. Semnul revelației este dorul după Dumnezeu trăit în relația chemare-răspuns dintre Dumnezeu și om. Sf. Siluan Athonitul mărturisea: „Inima mea tânjește după Domnul (...) Cum aș putea să nu Te caut? Tu m-ai găsit, Tu, mai întâi. Tu mi-ai dat să trăiesc dulceața Sfântului Tău Duh și sufletul meu Te-a iubit (...) Dacă nu m-ai fi atras prin iubirea Ta, nu Te-aș căuta așa cum Te caut. Dar Duhul Tău mi-a dat să Te cunosc și sufletul meu se bucură că Tu ești Dumnezeu și Domnul meu și tânjesc după Tine”.

Revelația naturală

Revelația este naturală și supranaturală. În revelația naturală, Dumnezeu Se descoperă omului prin armonia și frumusețea lumii create. Prin ordinea și frumusețea dumnezeiască a lumii, omul Îl cunoaște pe Dumnezeu ca fiind **Creatorul și Atotțiitorul** întregului univers: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Psalm 18, 1). Sf. Apostol Pavel mărturisește: „Încă de la facerea lumii, cele nevăzute ale Lui – adică veșnica Sa putere și dumnezeire – prin cugetări se văd din făpturi” (Romani 1, 20).

Întreaga lume este ca o scară prin care omul urcă spre Dumnezeu, întrucât toate lucrurile au fost făcute prin Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu: „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (Ioan 1, 3). Iar Sf. Apostol Pavel scrie: „Întru El au fost zidite toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute” (Coloseni 1, 16).

Învățătura ortodoxă nu face o separație între revelația naturală și cea supranaturală. Există o reciprocitate și o legătură profundă între cele două feluri de revelații. Revelația supranaturală pune în lumină revelația naturală, precizând ținta și modalitățile ei de realizare. În lumina revelației supranaturale, creștinii observă cum Dumnezeu îi conduce prin lucruri, prin împrejurările bune sau rele din viața lor, spre o tot mai adâncă și vie comuniune cu El.

Revelația supranaturală

Descoperirea lui Dumnezeu în Vechiului Testament

Revelația supranaturală este descoperirea prezenței și lucrării permanente a lui Dumnezeu în istorie. Astfel, istoria omenirii reprezintă un cadru de întâlnire între Dumnezeu și om. În desfășurarea revelației supranaturale, **caracterul personal al lui Dumnezeu** este mai evident și mai accentuat.

După căderea în păcat a primilor oameni, Adam și Eva, Dumnezeu Se descoperă în istorie în mod special prin legămintele încheiate cu patriarhii și profeții Vechiului Testament: Noe, Avraam, Isaac, Iacov, Moise, David, Ilie. În desfășurarea revelației supranaturale sunt mai multe etape: de la Adam la Noe, de la Noe la Avraam, de la Avraam la Moise, de la Moise la Hristos. Toate aceste perioade sunt marcate de legăminte, făgăduințe, profeții și minuni.

În istoria mântuirii, Dumnezeu nu Se descoperă ca o forță impersonală și abstractă, ci ca o ființă vie care vorbește, aude și comunică personal cu oamenii. Dumnezeu i Se adresează lui Avraam astfel: „Eu sunt Dumnezeul tău; mergi în căile Mele și fii desăvârșit și voi încheia legământul Meu între Mine și tine și te voi înmulți foarte” (Facere 17, 1-2).

Actele revelației supranaturale ne arată acțiunea de coborâre a lui Dumnezeu în istorie și de înălțare a omului care crede. Părintele Dumitru Stăniloae scrie: „Revelația are loc prin acte și cuvinte, prin lumină și putere; ea este acțiune luminătoare și lumină transformatoare a celui ce crede. Ea descoperă nu numai ceea ce face Dumnezeu pentru om, ci și ceea ce va deveni el prin acțiunea lui Dumnezeu și prin colaborarea sa; ea descoperă și sensul și scopul final al existenței umane, sau starea finală pentru care suntem destinați și care constituie însăși deplina realizare a noastră”.

Împlinirea și actualizarea revelației supranaturale în Iisus Hristos

Prin descoperirile din perioada Vechiului Testament, lumea a fost pregătită pentru primirea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ca Mântuitor al întregii lumi. Sf. Apostol Pavel scrie: „În multe rânduri și în multe feluri grăindu-le Dumnezeu părinților noștri prin profeți, în zilele acestea de pe

Prorocul David (detaliu frescă, Mănăstirea Voroneț, sec. XV)

„Dumnezeu, propovăduit de Vechiul și Noul Testament, laudat și slăvit în Treime, este unul (...) El a lucrat mântuirea noastră, pentru care este toată Scriptura și toată taina (...) Au vorbit prin Sfântul Duh legea și profeții, evangheliștii, apostolii, păstorii și învățătorii. Toată Scriptura este inspirată de Dumnezeu și folositoare. Încât este un lucru foarte bun și foarte folositor sufletului ca să cercetăm dumnezeieștile Scripturi. Prin sfințele Scripturi suntem îndemnați spre virtute și contemplație netulburată.”

(Sf. Ioan Damaschinul, *Dogmatica*)

„Prin lume crește omul la înălțimea cunoașterii de Dumnezeu și a capacității de partener al Lui. Lumea este pedagog spre Hristos (...) Valoarea aceasta a lumii ca drum spre Dumnezeu se explică nu numai din faptul că omul trebuie să aibă un obiect de amplexare uriașă, cu ajutorul căruia să-și întărească forțele spirituale, ci și din structura intrinsecă a lumii, ca simbol al realității transcendente divine.”

(Pr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*)

*Mântuitorul Iisus Hristos
(icoană, Muntele Athos, sec. XVIII)*

„Biserica păstrează și transmite descoperirea dumnezeiască în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. În Sf. Scriptură, cuvântul lui Dumnezeu s-a transmis prin inspirația Sfântului Duh, iar în Sf. Tradiție, prin supravegherea și călăuzirea Aceluiași Duh Sfânt.”

(Pr. Ion Bria,

Dicționar de teologie ortodoxă)

„Dreapta înțelegere a raporturilor dintre Biserică, Scriptură și Tradiție explică de ce Ortodoxia a rămas în același timp fidelă față de adevăr și deschisă actualității. Ea nu a încercat nici să se erijeze într-o autoritate suprapusă lumii, nu a promovat nici evadarea din realitățile cotidiene, ci a fost mereu conștientă că e fermentul care dospește întreaga frământătură, lumina lumii și sarea pământului. Implicată constant în cotidian, Ortodoxia asumă problematica timpului și a locului, dar nu pentru a sucumba ispitei lumii, ci pentru a însemna cotidianul cu Adevărul mai presus de lume, orientând astfel istoria spre făgașul firesc al Împărăției lui Dumnezeu.”

(Pr. Doru Costache, *Introducere în teologia dogmatică*)

urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate, prin Care și veacurile le-a făcut” (Evrei 1, 1-2). Revelația dumnezeiască a Noului Testament se identifică cu **Persoana lui Iisus Hristos** și cu lucrările Sale făcute pentru mântuirea întregii creații.

Hristos este originea, conținutul și sensul întregii revelații. „Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel-ce-este, Cel-ce-era și Cel-ce-vine, Atotțiitorul” (Apocalipsa 1, 8). Hristos împlinește revelația supranaturală, dar aceasta nu înseamnă o înțelegere statică a revelației, deoarece fiecare credincios este implicat în istoria mântuirii, fiind chemat să împărtășească roadele biruinței lui Hristos asupra păcatului și a morții.

Dinamica revelației este asigurată de faptul că în viața Bisericii, credincioșii experimentează prezența lui Hristos printr-un **mod de viață** care nu se reduce doar la istoria trecătoare a acestei lumi. „Hristos prezintă ultima etapă a revelației supranaturale și împlinirea planului ei. Din El iradiază forța împlinirii acestui plan cu întreaga creație și cu tot universul (...) Istoria în întregime ei este răstimpul înaintării în realizarea acestui plan, dar desăvârșirea acestei împliniri se face dincolo de istorie, în veacul viitor (...) Astfel Hristos reprezintă culmea revelației supranaturale și deplina confirmare și clarificare a sensului existenței noastre prin împlinirea acestei existențe în El” (Pr. Dumitru Stăniloae).

Transmiterea revelației supranaturale prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție

Sfânta Scriptură

Sfânta Scriptură este expresia scrisă a revelației împlinite în Hristos. Aceasta este formată din Vechiul Testament și Noul Testament. Vechiul Testament conține revelația divină de la Adam la Hristos și cuprinde 39 cărți inspirate de Duhul Sfânt. Noul Testament conține revelația divină de la Întruparea Fiului lui Dumnezeu până la A Doua Sa Venire și cuprinde 27 de cărți inspirate. Ambele testamente au în alcătuirea lor cărți cu conținut istoric, didactic și profetic. Hristos arată că nu a venit să strice legea Vechiului Testament, ci s-o împlinească în cea a Noului Testament: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau profeții; n-am venit să stric, ci să plinesc” (Matei 5, 17).

„**Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu**” (II Timotei 3, 16), fiind mereu actuală; ea exprimă adevărul veșnic al cuvintelor și învățăturilor dumnezeiești: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Marcu 13, 31). Cuvintele Scripturii constituie un prilej de întâlnire a credinciosului cu Persoana lui Hristos în Duhul Sfânt.

Înțelesurile adânci ale cuvintelor din Sfânta Scriptură nu pot fi cuprinse prin simpla lectură, ci printr-o **viață duhovnicească** luminată de Duhul Sfânt. Sf. Maxim Mărturisitorul spune: „Este nevoie de multă știință duhovnicească pentru ca, înlăturând mai întâi cu grijă vălurile literelor care acoperă cuvântul,

să putem privi cu mintea dezvăluită pe Cuvântul Însuși, atât cât e cu putință oamenilor”.

Sfânta Tradiție

Sfânta Tradiție păstrează și transmite de-a lungul timpului revelația supranaturală pe care Biserica a primit-o de la Hristos și Sfinții Apostoli și care n-a fost consemnată în scris în Sfânta Scriptură. Ea este, așadar, calea orală de transmitere a revelației divine supranaturale. Sfânta Tradiție reprezintă **permanentizarea dialogului Bisericii cu Hristos**. Sf. Apostol Pavel precizează în epistolele sale: „Fraților, stați neclintii și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră” (II Tesaloniceni 2, 15). Prin Sfânta Tradiție se transmite și se adâncește conținutul duhovnicesc al Sfintei Scripturi.

Sfânta Tradiție are un caracter statornic, prin care se păstrează cu fidelitate conținutul Scripturii și al credinței apostolice. De asemenea există și un aspect dinamic al Sfintei Tradiții, prin care se adâncește conținutul Scripturii, prin actualizarea mesajului credinței în diferite epoci de-a lungul istoriei. Numai prin Tradiție cuvântul Scripturii devine mereu viu și actual.

Există o legătură profundă și internă între **Revelație, Scriptură, Tradiție, Biserică**. „Biserica se mișcă în interiorul revelației sau al Scripturii și Tradiției. Scriptura își descoperă conținutul în interiorul Bisericii și al Tradiției, iar Tradiția este vie în interiorul Bisericii. Revelația însăși este eficientă în interiorul Bisericii și Biserica este vie în interiorul revelației. Dar această împletire dintre Scriptură, Tradiție și Biserică devine posibilă prin lucrarea aceluiasi Duh al lui Hristos (...) Biserica menține în ea evidența plenitudinii trăite a revelației concretizate în Hristos” (Pr. Dumitru Popescu).

TEME

- Într-o dezbatere pe grupe, arătați și comentați legătura dintre revelație și sensul existenței lumii și a omului.
- Organizați în clasă o dezbatere pe grupuri cu tema: „Relația dintre revelație și libertatea omului”.
- Evidențiați relația dintre revelația naturală și cea supranaturală din punct de vedere ortodox.
- Comentați următorul text:
„Progresul în istoria mântuirii, determinat de revelație, este un progres în cunoașterea și realizarea sensului existenței noastre în Dumnezeu ca și comuniune directă și desăvârșită cu Absolutul ca persoană și, în El, cu toate persoanele semenilor noștri; este un progres în cunoașterea și realizarea planului de mântuire al lui Dumnezeu (...) Cuvântul lui Dumnezeu care prin revelația Vechiului Testament ne pregătește pentru primirea Lui, apoi Se întrupează, înviază și ne atrage și pe noi spre înviere și spre unirea veșnică cu El, Se descoperă în calitate de sens deplin al existenței noastre” (Pr. D. Stăniloae).
- Arătați legătura dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție din punct de vedere ortodox.

Sfânta Scriptură – ediție în limba latină (manuscris medieval cu miniaturi)

„Dumnezeu S-a făcut cunoscut, atât cât ne este cu putință să-L înțelegem, mai întâi prin lege și prin profeți, iar în urmă prin Fiul Lui, Unul născut, Domnul și Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Pentru aceea primim, cunoaștem și cinstim toate cele predate nouă prin lege, prin profeți, prin apostoli și prin evangheliști și nu cercetăm nimic mai mult decât acestea.”

(Sf. Ioan Damaschinul, *Dogmatica*)

REȚINEȚI!

- Toate cele create oglindesc frumusețea lui Dumnezeu.
- Dumnezeu este prezent în întreaga istorie a omului.
- În cosmos Dumnezeu este prezent ca energie divină necreată, iar în istorie ca persoană iubitoare.
- Iisus Hristos este descoperirea plenară, definitivă și mântuitoare a lui Dumnezeu.

Sfântul Arhanghel Mihail
(icoană, Andrei Rubliov, sec. XV)

„Pentru că întru El au fost zidite toate, cele din ceruri și de pe pământ, cele văzute, și cele nevăzute, fie Tronuri, fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpânii. Toate prin El și pentru El s-au zidit și El este mai înainte decât toate, și toate întru El se țin împreună.”

(Coloseni 1, 16-17)

VOCABULAR

Autonomie – separare care conduce spre independență. Autonomia omului în raport cu Dumnezeu înseamnă o despărțire a voinței umane de voia dumnezeiască.

Doxologie (gr. *doxa*; lat. *gloria*) – lauda, slava care este adusă lui Dumnezeu.

Protopărinți – primii părinți ai omenirii: Adam și Eva.

Teocentrism – concepție conform căreia Dumnezeu este centrul întregii existențe.

CREAREA LUMII. CREAREA OMULUI ȘI CĂDEREA ÎN PĂCAT

„Cât de mărite sunt lucrurile Tale, Doamne, pe toate întru înțelepciune le-ai făcut!”
(Psalmul 103, 24)

Motivul și scopul creației

Motivul creării lumii este împărtășirea iubirii dumnezeiești tuturor făpturilor. Ea este un dar al lui Dumnezeu pentru om, iar înțelegerea lumii ca dar ne arată adevăratul **motiv** al creației.

Dumnezeu a creat lumea pentru ca ea să ajungă la o comuniune deplină cu El. Acesta este **scopul** creației. Pentru a înainta în comuniunea cu Dumnezeu și înțelegând lumea ca dar dumnezeiesc, omul conștientizează responsabilitatea sa față de natură și față de semenii. Raportându-se la lucruri și la oameni ca la niște daruri de la Dumnezeu, întreaga lume devine o șansă de înaintare în comuniunea cu Dumnezeu. Astfel se depășește egoismul, creația fiind înțeleasă ca un cadru de dezvoltare a comuniunii Dumnezeu-om-lume.

Crearea lumii nevăzute

Lumea nevăzută este lumea îngerilor. Cuvântul „înger” înseamnă sol, vestitor și arată misiunea îngerilor de a vesti lumii voia lui Dumnezeu. În primul verset al Sfintei Scripturi citim că „la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul”. Cerul exprimat în acest verset desemnează lumea nevăzută. Întreaga revelație divină conține numeroase mărturii despre existența îngerilor.

Îngerii sunt ființe spirituale, raționale și libere. Îngerii au fost creați pentru a-L slăvi pe Dumnezeu și pentru a sluji în lucrarea de mântuire a lumii. Fiecare om are îngerul său păzitor. Mântuitorul Hristos spune: „Luați seama să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că vă spun Eu vouă că îngerii lor din ceruri pururea văd fața Tatălui Meu Care este în ceruri” (Matei 18, 10).

Revelația arată că numărul îngerilor este foarte mare. Sfânta Scriptură amintește mai multe denumiri care exprimă numărul îngerilor: tabere de îngeri, mulțime de oaste cerească, legiuni de îngeri. Există o ierarhie a îngerilor. Pe baza Sfintei Scripturi, Sf. Dionisie Areopagitul a grupat cetele îngerilor în următoarele triade: • serafimi, heruvimi, tronuri • domnii, puteri, stăpâniri • începătorii, arhangheli, îngeri.

Crearea lumii „din nimic”

Dumnezeu a creat lumea „din nimic”; nu din ființa Sa și nici dintr-o materie preexistentă. Sf. Atanasie spune: „Dacă Dumnezeu nu este și autorul materiei, ci a făcut lucrurile dintr-o materie deja existentă, atunci El apare slab, deoarece n-a putut să producă nimic fără materie, din cele existente, așa cum slăbiciunea tâmplarului se arată prin aceea că nu poate face nimic fără lemn”.

Faptul că Dumnezeu a creat lumea din nimic arată că lumea a fost făcută în timp. Expresia „la început” semnifică momentul în care veșnicia se întâlnește cu timpul. **Timpul** nu există de la sine, din eternitate, ci își are originea în voința creatoare a lui Dumnezeu.

Crearea lumii este opera comună a celor trei Persoane dumnezeiești. **Tatăl creează lumea, prin Fiul, în Duhul Sfânt.**

Crearea lumii văzute (Facere 1-2)

Ziua I. Dumnezeu a creat **lumina**, separând-o de întunericul inițial. Despărțirea luminii de întuneric nu este un proces care evoluează de la sine, ci exprimă o rânduială dumnezeiască. Lumina exprimă înțelegerea lumii ca o realitate deschisă spre Dumnezeu. Lumina lumii nu este o necesitate supusă unei legi, ci e lucrarea lui Dumnezeu, după cuvântul psalmistului: „A Ta este ziua și a ta este noaptea. Tu ai întemeiat lumina și soarele” (Psalm 73, 16).

Ziua a II-a. Dumnezeu a separat apele prin intermediul **tăriei** care a fost numită **cer**. În contextul teoriilor cosmologice din Antichitate, unii Sfinți Părinți au interpretat tăria ca un mediu de stabilitate. Însă tăria trebuie văzută și ca puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu de a susține lumea.

Ziua a III-a. Dumnezeu creează **uscatul**; prin retragerea apelor se formează oceanele și mările. Tot în această zi apare **vegetația**. Sfinții Părinți evidențiază apariția vegetației înaintea soarelui pentru a accentua că întreaga lume își are originea și susținerea în Dumnezeu. Întreaga vegetație ce împodobește pământul nu-și datorează existența luminii solare, nici ostelenii omului, ci puterii creatoare a lui Dumnezeu.

Sf. Ambrozio al Milanului arată că soarele a fost făcut după apariția vegetației pe pământ: „Fie ca pământul să odrăslească înainte de a primi întărirea îngrijire a soarelui, spre a nu se da prilej de sporire omeneștii rătăcirii. Fie ca toți să știe că nu soarele e pricinuitoarea creșterii plantelor (...) Cum ar putea soarele să dea putere vieții plantelor crescătoare, când acestea au fost mai înainte făcute să crească de dătătoarea de viață putere ziditoare a lui Dumnezeu, înainte ca soarele să fi început a lua parte la viețuire? Soarele e mai tânăr decât mugurii, mai tânăr decât ierburile”.

Ziua a IV-a. Dumnezeu a făcut **luminătorii**: soarele, luna și stelele. Astfel au apărut și anotimpurile. Teoriile științifice presupun apariția soarelui înaintea pământului, așa cum cere logica aparentă. Dar zilele creației nu pot fi înțelese exclusiv prin intermediul legilor cunoscute din științe. Știința are competență doar în studierea lumii observabile de după căderea în păcat. Zilele creației ne arată că întreaga lume trăiește în mod vizibil prin Dumnezeu.

Tendința de a considera soarele ca sursă a vieții de pe planeta noastră constituie o încercare de explicare naturalistă a lumii. Atât în lume, cât și în împărăția lui Dumnezeu lumina vine de la Dumnezeu. Vorbind despre cetatea lui Dumnezeu, textul Apocalipsei arată inutilitatea luminătorilor naturali: „Și cetatea nu are trebuință de soare și nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul” (Apocalipsa 21, 23).

Ziua a V-a. Dumnezeu a făcut **viețuitoarele din apă și din văzduh**. Printr-o interpretare forțată, evoluționismul consideră că speciile derivă unele din

*Creția mâinilor lui Dumnezeu:
„Și a văzut Dumnezeu toate câte făcuse:
și iată erau foarte frumoase” (Facere I, 31)*

„Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale, și nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale. Că Tu, cu voia Ta, pe toate le-ai adus dintru neființă într-o ființă. Cu puterea Ta ții făptura și cu purtarea Ta de grijă chivernisești lumea. Tu din patru stihii ai întocmit făptura și cu patru vremi ai în-cununat curgerea anului. Pe Tine te laudă soarele. Pe Tine te slăvește luna. Ție se supun stelele. Pe Tine te ascultă lumina. De Tine se îngrozesc adâncurile. Ție slujesc izvoarele. Tu ai întins cerul ca un cort. Tu ai întărit pământul peste ape. Tu ai îngrădit marea cu nisip. Tu ai revărsat aerul spre răsuflare.”

(Sf. Sofronie al Ierusalimului,
Rugăciunea de la Bobotează –
sfințirea Apei Mari)

*Adam numind animalele
(frescă de Teofan Cretanul, sec. XVI)*

„Nu există decât o idee supremă: că sufletul omenesc e nemuritor; toate celelalte idei profunde prin care trăiesc oamenii nu sunt decât prelungirea ei.”

(Feodor M. Dostoievski, *Jurnal*)

„Întru început, după ce a zidit Dumnezeu pe om și l-a împodobit cu tot felul de fapte bune, l-a pus pe el în rai, precum zice dumnezeiasca Scriptură, dar i-a dat poruncă să nu mănânce din pomul ce era în mijlocul raiului. Pentru că după chipul Său a făcut Dumnezeu pe om, adică nemuritor și singur stăpânitor. Când însă a călcat porunca și a mâncat din rodul pomului din care i se poruncise să nu mănânce, atunci a fost izgonit din rai și a căzut din starea cea din fire în cea afară de fire, adică în păcat, în iubire de slavă și iubire de poftele lumii acesteia și în celelalte patimi.”

(Avva Dorothei, *Învățăături și scrisori de suflet folositoare*)

altele, inclusiv omul, care provine dintr-un anumit strămoș comun cu maimuța. Sfinții Părinți insistă asupra felurilor viețuitorilor. Ei arată că fiecare fel de viețuitoare s-a făcut deodată și acest fel își păstrează firea. Nu poate fi vorba de o trecere a viețuitoarelor dintr-un fel în altul. În schimb, pot exista mai multe variații în cadrul aceluiași fel.

De obicei Sfinții Părinți înțeleg prin „fel” acele făpturi care sunt capabile să reproducă urmași fertili. Fie că e vorba de plantă sau animal, fiecare „fel” își păstrează caracteristicile. Sf. Ambrozie spune: „Cuvântul lui Dumnezeu pătrunde fiecare zidire din alcătuirea lumii (...) Leul zămislește leu; tigru, tigrul; bivolul, bivol; lebăda, lebădă și vulturul, vultur. Ceea ce s-a poruncit o dată devine în fire un obicei pentru totdeauna”.

Ziua a VI-a. La porunca lui Dumnezeu, pământul a scos **viețuitoarele de pe uscat**: târătoare, animale, fiecare după felul său. Acum sunt pregătite toate condițiile pentru ca Dumnezeu să creeze **omul**. Dumnezeu îl face pe om în mod special: după un plan al Sfintei Treimi și prin implicarea directă a lui Dumnezeu în actul creator, nu doar prin poruncă divină, ca în cazul celorlalte viețuitoare. Dumnezeu l-a creat pe om ca o încununare a întregii creații. Omul este o sinteză între lumea nevăzută și cea văzută, fiind un inel de legătură între Dumnezeu și lume.

Omul, recapitulând în el toate elementele creației, este chemat să unească totul în urcușul său către Dumnezeu. Sf. Ioan Damaschin scrie: „Dumnezeu a făcut pe om inocent, drept, virtuos, lipsit de supărare, fără de grijă, luminat cu toată virtutea, încărcat cu toate bunătățile, ca o a doua lume, un microcosmos în macrocosmos, un alt înger închinător, compus, observatorul lumii văzute, inițiat în lumea spirituală, împăratul celor de pe pământ, condus de sus, pământesc și ceresc, vremelnic și nemuritor, văzut și spiritual, la mijloc între măreție și smerenie, același duh și trup”.

Ziua a VII-a. Sfânta Scriptură ne arată că după ce Dumnezeu a creat lumea, „în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le făcuse”. **Odihna lui Dumnezeu** nu înseamnă o retragere sau o absență a lucrării lui Dumnezeu din creație. Sfinții Părinți arată că odihna lui Dumnezeu înseamnă pregătirea pentru odihna întregii creații în Dumnezeu. Toată creația se mișcă înspre Dumnezeu și se desăvârșește în Dumnezeu.

Crearea omului. Natura omului

Omul a fost creat într-un mod deosebit de celelalte făpturi. Dacă acestea au fost create prin cuvânt dumnezeiesc, omul a fost creat printr-o intervenție specială a lui Dumnezeu, atât în ce privește trupul, cât și sufletul. „Și Domnul Dumnezeu l-a zidit pe om din țărână luată din pământ, și a suflat asupra lui suflare de viață, și s-a făcut omul întru suflet viu.” (Facere 2, 7) Învățătura creștină afirmă că omul este o ființă constituită din trup și suflet. Există o legătură internă și profundă între trup și suflet, astfel încât omul este o ființă unitară.

Sufletul și trupul încep să existe concomitent, ceea ce arată că nu poate fi vorba de o separare a lor. Sufletul și trupul vin la existență deodată, ca o unitate, la început prin creație, iar după aceea prin voia lui Dumnezeu și prin nașterea din părinți.

Sfânta Scriptură face distincție între chipul lui Dumnezeu și asemănarea omului cu Dumnezeu. Tradiția ortodoxă afirmă că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și este chemat la asemănarea cu El.

Chipul reprezintă potențialul dat de Dumnezeu prin care omul tinde mereu spre absolut. Acest absolut nu poate fi decât Persoană și, ca atare, chipul lui Dumnezeu exprimă caracterul personal al omului. Persoana umană implică deodată trupul și sufletul. Mai mulți Părinți ai Bisericii (Sf. Irineu de Lyon, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Grigorie Palama) au subliniat că chipul lui Dumnezeu se referă și la trup, nu doar la suflet. Sf. Grigorie Palama afirmă: „Numele de om nu se aplică sufletului sau trupului în mod separat, ci la amândouă împreună, căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu”.

Chipul tinde spre asemănarea cu Dumnezeu, care înseamnă desăvârșirea omului. **Asemănarea** se referă la vocația omului de a fi una cu Dumnezeu prin har. Pentru dobândirea asemănării este nevoie de o împreună lucrare: harul lui Dumnezeu și efortul omului. Asemănarea este posibilă prin dobândirea și lucrarea virtuților. Sf. Ioan Damaschinul scrie: „După chip înseamnă mintea și libertatea, iar după asemănare înseamnă asemănarea în virtute pe cât e cu putință”.

Căderea în păcat

Protopărinții neamului omenesc nu au rămas în starea primordială de comuniune cu Dumnezeu, ci, încălcând porunca divină, au căzut în păcat (Facere 3, 1-6). Omul a vrut să devină dumnezeu, dar fără Dumnezeu. Îndumnezeirea propusă de diavol este cea realizată prin sine: „Atunci șarpele a zis către femeie: Nu, nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca niște Dumnezei, cunoscând binele și răul” (Facere 3, 4-5).

Căderea în păcat a fost deopotrivă consecința ispitei diavolului și opțiunii libere a omului. Atunci când Dumnezeu le-a acordat șansa întoarcerii prin pocăință („Adame, unde ești?”), protopărinții au răspuns cu frică, dar fără să se căiască de cele făcute. Mai mult, ei nu și-au asumat responsabilitatea pentru gestul făcut (Eva îl învinovățește pe șarpe, Adam dă vina pe femeie și implică pe Dumnezeu: „Femeia pe care Tu mi-ai dat-o”).

Căderea în păcat înseamnă o **înstrăinare de Dumnezeu**, o slăbire a comuniunii cu Dumnezeu. Trăind iluzia libertății, omul renunță la adevărata libertate împlinită doar în comuniunea desăvârșită cu Dumnezeu și alege o libertate a păcatului. După căderea în păcat, omul își păstrează chipul lui Dumnezeu, dar acesta este slăbit. Căderea a determinat o serie de modificări în ființa omului: apariția bolilor și a morții.

Păcatul influențează și relațiile între oameni. După căderea în păcat, omul devine egoist, căutând cu orice preț afirmarea sinelui. Păcatul afectează și relația omului cu lumea; ea nu mai este o icoană prin care Dumnezeu poate fi contemplat, ci un obiect material supus exploatarei sale egoiste.

Ziua odihnei
(mozaic bizantin, sec. XI)

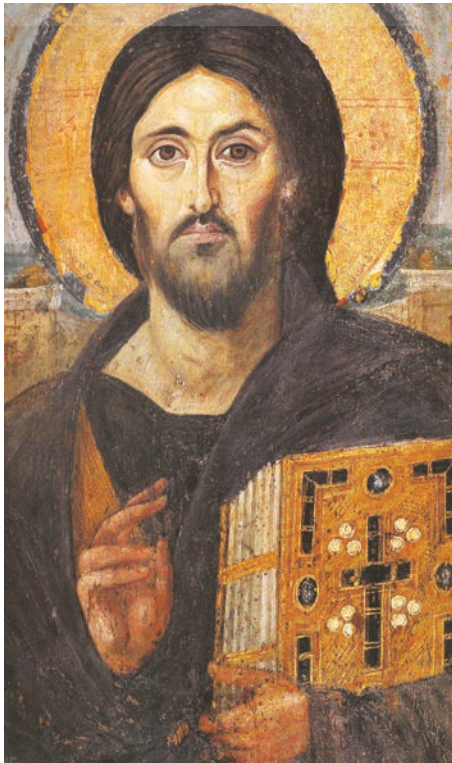
REȚINEȚI!

- Dumnezeu a creat lumea în șase zile din nimic.
- Întreaga creație se împărtășește de bunătatea Creatorului.
- Omul este coroana creației divine.
- Căderea omului în păcat a tulburat întreaga ordine a creației.

TEME

- Evidențiați legătura dintre lumea nevăzută și lumea văzută.
- Care este misiunea îngerilor?
- Organizați o dezbatere cu tema: „Semnificația lumii ca dar al lui Dumnezeu în contextul mentalității dominate de consum din societatea contemporană”.
- Observați și comentați crearea treptată a lumii văzute, așa cum rezultă din zilele creației.
- Arătați relația dintre trup și suflet în persoana omului.
- Evidențiați legătura și deosebirea dintre chip și asemănare.

*Hristos Pantocrator
 (icoană, Muntele Sinai, sec. VI)*

VOCABULAR

Mișcarea creației – înaintarea creației către Dumnezeu, transfigurarea ei prin har în Iisus Hristos.

Rațiuni dumnezeiești – fiecare lucru creat își are propria rațiune dumnezeiască. Toate rațiunile dumnezeiești sunt cuprinse în Hristos.

„Toate de la Tine așteaptă să le dai hrană la vreme potrivită; dacă le-o vei da lor, o vor aduna, dacă mâna Tu Ți-o vei deschide, toate se vor umple de bună-tate; dacă Tu Ți vei întoarce fața, ele se vor tulbura; dacă Tu le vei lua duhul, ele se vor sfârși și în țărână se vor întoarce. Dacă vei trimite Duhul Tău, ele se vor zidi și fața pământului o vei înnoi. Fie slava Domnului în veci; veseli-se-va Domnul de lucrurile Sale.”

(Psalmul 103, 27-31)

PROVIDENȚA DIVINĂ

„Toate acestea de Domnu-au fost făcute, de Cel ce ține-n mână viața-a tot ce-i viu și duhul a tot omul.”
 (Iov 12, 9-10)

Definiția și aspectele providenței divine

Providența divină reprezintă purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume și conducerea creației către împlinirea scopului său: unirea cu Dumnezeu. Providența divină arată **prezența și lucrarea lui Dumnezeu în lume**.

Din perspectivă creștină, providența divină este strâns legată de Iisus Hristos, Creatorul și Mântuitorul lumii. În calitate de Creator, Proniator și Cel ce recapitulează în Sine întreaga creație, Hristos este începutul, mijlocul și sfârșitul existenței (Sf. Maxim Mărturisitorul). În tradiția ortodoxă, Iisus Hristos este reprezentat pe bolta bisericii ca Pantocrator (Atotțiitorul lumii): într-o mână ține Evanghelia, iar cu cealaltă binecuvântează. Deci El creează lumea prin cuvânt (Evanghelia) și o sfințește (gestul binecuvântării).

Providența divină are trei aspecte: de conservare, cooperare și conducere a lumii.

Conservarea

Aspectul de conservare se referă la purtarea de grijă pe care Dumnezeu o are față de om și față de lume, astfel încât întreaga creație și fiecare făptură în parte sunt păstrate în conformitate cu rațiunile dumnezeiești pentru care au fost făcute. Sfânta Scriptură arată în mai multe locuri purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume. Mântuitorul se adresează celor care Îl ascultau: „Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește. Oare nu sunteți voi cu mult altceva decât ele?” (Matei 6, 26). De asemenea, Sf. Apostol Pavel afirmă: „În El viețuim și ne mișcăm și suntem” (Faptele Apostolilor 17, 28).

Toate lucrurile din lume au primit la creație un sens, în conformitate cu anumite **rațiuni dumnezeiești**, care sunt cuprinse în Iisus Hristos. El este Proniator, conducând creația spre transfigurare, prin aceste rațiuni divine prezente în lume.

Cooperarea

Cooperarea se referă la sprijinul pe care Dumnezeu îl acordă creației în întregul ei și fiecărui lucru în parte pentru ca acestea să-și atingă scopul dat de El. Dumnezeu nu anulează identitatea lucrurilor create. Cooperarea exprimă mișcarea întregii creații spre Dumnezeu, dar fiecare lucru își păstrează propria rațiune de a fi.

Conlucrarea dintre Dumnezeu și creație nu este uniformă. Dumnezeu cooperează într-un anumit fel cu creația neînsuflețită și în alt fel cu omul. Conlucrarea cu lumea se referă la faptul că Dumnezeu veghează ca natura să-și

respecte legile înscrise în ea prin actul creator. „Soarele și-a cunoscut apusul său, pus-ai întuneric și s-a făcut noapte” (Psalmul 103, 20-21). Dumnezeu conlucrează cu omul într-un mod special pentru a-l conduce spre desăvârșire, fără însă a-i afecta libertatea. Prin harul divin și efortul personal, omul se angajează pe calea desăvârșirii, după îndemnul Mântuitorului: „Fiți desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (Matei 5, 48).

Conducerea

Cel de-a treilea aspect al providenței divine se referă la conducerea creației de către Dumnezeu pentru ca aceasta să-și atingă scopul ei final. Sfânta Scriptură ni-L arată pe Dumnezeu ca Domn al cerului și al pământului, al tuturor celor nevăzute și văzute. Există o legătură între conducere și cooperare, întrucât Dumnezeu conduce lumea, ținând cont și de mișcarea lumii înspre Dumnezeu.

În acest fel se observă **dinamismul creației** care se împlinește în Dumnezeu. Părintele Stăniloae arată: „Conducerea lumii, ca operă a providenței ce se face prin colaborarea lumii, nu se poate despărți total de o anumită lucrare creatoare, progresivă a lui Dumnezeu (...) Providența se identifică cu planul de mântuire și îndumnezeire a lumii”.

Realitatea providenței divine

Realitatea providenței divine este dovedită de revelația dumnezeiască (Cartea lui Iov, Psalmii, cuvintele Mântuitorului Hristos). Realitatea providenței divine este confirmată prin faptul că Dumnezeu este stăpânul cosmosului și al istoriei. Profetul Daniel spune: „El schimbă vremile și anii, El așază regi și El îi strămută, El dă înțelepciune celor înțelepți și minte incusită celor ce știu să înțeleagă” (Daniel 2, 21).

Acțiunea providenței este comună celor trei Persoane dumnezeiești. **Hristos** arată purtarea de grijă a Tatălui față de lume: „Deci nu vă îngrijiți zicând: Ce vom mânca? sau: Ce vom bea? sau: Cu ce ne vom îmbrăca? (...) că știe Tatăl vostru Cel ceresc că aveți trebuință de toate acestea (Matei 6, 31-32). Referindu-se la lucrarea comună a Tatălui și Fiului, Mântuitorul spune: „**Tatăl Meu** până acum lucrează; și Eu lucrez” (Ioan 5, 17). În ceea ce privește **lucrarea Sfântului Duh**, psalmistul afirmă: „Dacă vei trimite Duhul Tău, ele se vor zidi și fața pământului o vei înnoi” (Psalmul 103, 30).

În concluzie, întreaga revelație susține realitatea providenței divine. Tradiția creștină Îl recunoaște pe Iisus Hristos ca Dumnezeu Creator și Mântuitor al lumii. El este Adevărul lumii și al istoriei, care oferă autentică libertate și împlinește sensul întregii existențe.

TEME

- Arătați actualitatea providenței divine pentru mentalitatea contemporană.
- Evidențiați legătura dintre cele trei aspecte ale providenței divine.
- Comentați realitatea providenței divine plecând de la Cartea lui Iov.

*Pogorârea Duhului Sfânt
(icoană bizantină, Muntele Athos, sec. XV)*

„De la Duhul Tău, unde mă voi duce?
Iar de la fața Ta, unde voi fugi? De mă voi pogori
în iad, Tu ești de față; de-mi voi lua aripile
din lumina zorilor și-n marginea mării
mă voi sălășlui, chiar și acolo mâna Ta
mă va îndruma și dreapta Ta mă va ține.”
(Psalmul 138, 7-10)

„Această Providență a construit
universul, casa regală a omului. Această
Providență a format țesutul de la Adam
la Iisus Hristos. Ea L-a prezentat lumii pe
Mesia Răscumpărătorul. Ea a făcut să
strălucească minunile prin care creștea
și se înălța Biserica. Ea este încă aceea
care, până la ultima zi a lumii, va împărăți
peste neamul omenesc umplându-l cu
binefacerile sale.”

(Sf. Ioan Gură de Aur,
Despre Providență)

Moise primind tablele Legii
(mozaic, Muntele Sinai, sec. VI)

VOCABULAR

Lege morală naturală – dispoziția înscrisă de Dumnezeu în inima omului prin actul creator, care constă în posibilitatea omului de a deosebi binele de rău și de a alege binele.

Lege mozaică – totalitatea normelor religioase, morale, cultice și juridice revelate de Dumnezeu poporului evreu, în special prin Moise.

Profeție mesianică – înainte vestirea venirii în lume a Mântuitorului Hristos, făcută de un profet sau un ales al lui Dumnezeu.

Revelație primordială – descoperirea făcută de Dumnezeu în rai primilor oameni.

„Venirea lui Hristos a fost ultima și cea mai mare revelație a voinței lui Dumnezeu, dar manifestărilor anterioare trebuie să li se acorde cel puțin o importanță temporară (...) Iisus Hristos este întruchiparea răspunsului la nevoile și aspirațiile neamurilor, precum și împlinirea speranțelor mesianice ale poporului lui Israel.”

(Jaroslav Pelikan, *Tradiția creștină*)

IISUS HRISTOS MÂNTUITORUL LUMII

PREGĂTIREA OMENIRII PENTRU VENIREA MÂNTUITORULUI

„Cu adevărat cunosc că Domnul nu este părtinitor, ci, în orice neam, cel ce se teme de El și face dreptate este primit de El.”
(Faptele Apostolilor 10, 34-35)

În ce a constat pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului? În tot ceea ce a făcut Dumnezeu pentru ca omenirea întregă să-L primească pe Iisus Hristos ca unic Mântuitor.

Pregătirea omenirii pentru venirea Răscumpărătorului a început imediat după căderea în păcat. Dumnezeu le-a făgăduit primilor oameni că stăpânirea celui rău asupra urmașilor lor nu va fi veșnică. Fiul unei fecioare va zdrobi capul șarpelui și va elibera omenirea din robia păcatului și a morții (Facere 3, 15).

Pregătirea neamurilor păgâne pentru venirea Mântuitorului

Neamurile au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului mai ales prin intermediul revelației naturale. Unele dintre ele însă au fost pregătite și pe calea revelației supranaturale.

Prin revelația naturală, popoarele păgâne au fost pregătite pentru primirea Mântuitorului în special prin legea morală naturală și prin filosofia antică, adică prin înclinația firească a omului spre bine și adevăr.

Legea morală naturală

Despre Legea morală naturală și despre apropierea omului de Dumnezeu prin săvârșirea binelui și căutarea adevărului avem numeroase mărturii în Sfânta Scriptură. Sf. Apostol Pavel le scria romanilor: „Căci când păgânii, care nu au lege, din fire fac cele ale legii, ei fără să aibă lege își sunt loruși lege” (Romani 2, 14). Mântuitorul Însuși a aflat credință mai mare la unii păgâni decât la fiii lui Israel (vezi cazul sutașului roman Corneliu – Matei 8, 40).

Venirea magilor la Bethleem – spre a se închina pruncului Iisus – demonstrează că și Orientul păgân aștepta venirea unui Mântuitor. Astrologii încercați, magii „citiseră” în stele chiar timpul și locul întrupării Fiului lui Dumnezeu.

Filosofia antică

Și pe calea filosofiei, Antichitatea năzuia spre adevăr și bine. Clement Alexandrinul a considerat că filosofia greacă a fost pentru Antichitate „ca o călăuză care să aducă gândirea greacă la Hristos, așa cum Legea i-a adus pe evrei”. De aceea, pentru el filosofii erau profeții păgânilor. Eusebiu din

Cezareea îl considera pe Platon un profet asemenea lui Moise. Atât el, cât și Sf. Chiril al Alexandriei vor folosi citate din lucrările filosofilor antici pentru a demonstra că și aceștia au vorbit despre Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Pe zidurile exterioare ale bisericilor ortodoxe pot fi pictați înțelepți ai lumii antice, precum Homer, Pitagora, Socrate, Solon, Sybilla, împăratul egiptean Thulis și alții, ca unii care au „prorocit și au ghicit pentru iconomia cea trupească a Domnului”.

Iisus Hristos împlinește atât năzuința spre bine, cât și năzuința spre adevăr a lumii.

Prin revelația supranaturală, păgânii au fost pregătiți pentru venirea Mântuitorului prin reminiscențe ale revelației primordiale. Unii dintre păgâni însă au fost pregătiți și prin profețiile mesianice.

Elemente ale revelației primordiale se regăsesc în multe dintre miturile și legendele neamurilor. În acestea se vorbește despre un paradis pierdut și despre permanenta lui căutare, despre eliberarea de șarpele sau zeul cel rău, despre nașterea dintr-o fecioară a unui Mântuitor. Unii dintre păgâni cunoșteau detalii despre venirea lui Mesia, fie din profețiile evreilor cu care au venit în contact, fie direct din Vechiul Testament (tradus în limba greacă în secolul al III-lea î.Hr. și cunoscut cu numele de *Septuaginta*).

Pregătirea poporului ales pentru venirea lui Mesia

Pe evrei, Dumnezeu i-a călăuzit spre mântuire mai ales prin profeții și prin Legea mozaică. Pentru credința sa, Dumnezeu l-a ales pe Avram și i-a făgăduit că din neamul său se va naște Mesia, făgăduință repetată urmașilor săi: Isaac și Iacov. Profeții, inspirați de Duhul Sfânt, le vor descoperi evreilor, timp de 1 600 de ani, multe detalii privitoare la viața și slujirea Domnului Hristos: nașterea din Fecioară, locul și timpul nașterii, seminția din care se va naște, fuga în Egipt, Intrarea în Ierusalim, Pătimirile, Răstignirea, Învierea, Înălțarea etc.

Legea mozaică – prin prescripțiile ei religioase, morale și cultice – a întărit conștiința păcătoșeniei și dorința mântuirii în neamul lui Israel. Aceasta a fost pentru evrei „călăuză spre Hristos” (Galateni 3, 24). Mântuitorul Însuși a spus că n-a venit pentru a desființa, ci pentru a împlini Legea și prorocii (Matei 5, 17). Prezența la Schimbarea la față a Domnului a lui Moise și Ilie a fost interpretată de Sf. Grigorie Palama ca împlinire în Hristos a Legii (reprezentată de Moise) și a prorocilor (reprezențați de Ilie).

Sf. Maxim Mărturisitorul spune că Hristos împlinește Legea, prorocii și chiar legea naturală. El este Mântuitorul tuturor neamurilor și al întregului cosmos.

TEME

- Arătați cum i-a pregătit Dumnezeu pe păgâni pentru venirea Răscum-părătorului.
- Evidențiați modul pregătirii poporului ales pentru venirea lui Mesia.
- Recitiți textul lui Blaise Pascal și explicați de ce considera el profețiile un lucru „cu totul considerabil”.
- Priviți cu atenție și interpretați icoana Schimbării la față.

*Schimbarea la față
(frescă de Teofan Cretanul, Mănăstirea
Stavronichita, Muntele Athos, sec. XVI)*

REȚINEȚI!

- Dumnezeu dorește și pregătește mântuirea tuturor oamenilor.
- Prorocirile sunt cea mai înaltă formă de pregătire a omenirii pentru venirea lui Mesia.
- Hristos este Creatorul, Proniatorul și Mântuitorul întregii lumi.

„Cea mai mare dintre dovezile despre Iisus Hristos sunt profețiile. (...) Un șir de oameni, timp de 4 000 de ani, în mod statornic și fără prea mari deosebiri, vin, unul după altul, să profetească aceeași venire. Un popor o vestește, și acest popor subzistă timp de 4 000 de ani pentru a face în grup mărturie siguranței pe care o are despre ea și de la care nu poate fi întors prin nici un fel de amenințări și prin nici o persecuție; lucrul acesta este cu totul considerabil.”

(Blaise Pascal, *Cugetări*)

*Nașterea Domnului
(frescă, Mănăstirea Decani, sec. XIV)*

„Suntem veșnic ispitiți a uita că de la trecerea Domnului Hristos prin lume, *ontologic* trăim, ne mișcăm și suntem într-o cu totul nouă ordine spirituală. Este un adevărat nou Univers spiritual acela în care respirăm noi astăzi și nu-i un lucru fără importanță dacă suntem sau nu conștienți de această adâncă realitate.”

(Arhim. Benedict Ghiuș,
Taina răscumpărării)

VOCABULAR

Ipostas (gr. *hypostasis*) – termen teologic patristic prin care este desemnată fiecare persoană a Sfintei Treimi; persoană.

Întrupare – actul prin care Fiul lui Dumnezeu a luat trup omenesc din Fecioara Maria.

Ontologic – care ține de ființă, de structurile ei lăuntrice; ființial.

Unire ipostatică – unirea firii (naturii) divine cu firea umană în Persoana divină a Cuvântului lui Dumnezeu, realizată prin Întrupare.

ÎNTRUPAREA MÂNTUITORULUI

„Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit întru noi; și noi văzutu-I-am slava, ca pe slava Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.”
(Ioan 1, 14)

Relatarea evanghelică a Întrupării

Sf. Evanghelist Luca (1, 28-38) ne redă momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu. Arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu către o fecioară sfântă care provenea din neamul prorocului David și care locuia în orașul Nazaret din Galileea. Acesta i-a zis Fecioarei: „Bucură-te, cea ce ești plină de dar, Domnul este cu tine”. Auzind aceste cuvinte, Fecioara Maria a fost cuprinsă de frică. Dar îngerul a liniștit-o zicându-i: „Nu te teme, Marie, fiindcă ai aflat har la Domnul. Și iată-n pântecul tău vei zămisli și vei naște fiu și numele Lui îl vei chema Iisus”, „căci El va mântui pe poporul Său de păcatele lor” (Matei 1, 21). (Numele *Iisus* înseamnă *mântuitor*.) Întrebându-l pe arhanghel cum ar putea naște prunc o fecioară, Maria a primit următorul răspuns: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui-Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema (...) Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință”. Iar Maria a zis: Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!”. Imediat după asentimentul Fecioarei, Duhul Sfânt S-a pogorât asupra ei, lucrând zămisirea Fiului lui Dumnezeu.

Înțelesul Întrupării

Întruparea este actul prin care Fiul lui Dumnezeu ia trup omenesc din Preacurata Fecioară Maria, prin lucrarea Duhului Sfânt, în vederea eliberării firii omenești din robia păcatului, a stricăciunii și a morții.

Întruparea trebuie înțeleasă ca înomenire a lui Dumnezeu: „Despre Dumnezeu care S-a făcut om vorbim și nu despre om care s-a făcut Dumnezeu” (Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*).

Credința în Întruparea Domnului Hristos este semnul distinctiv al adevăratei credințe: „Întru aceasta să cunoașteți voi duhul lui Dumnezeu: fiecăruia care-L mărturisește pe Iisus Hristos ca venit în trup este de la Dumnezeu” (I Ioan 4, 2).

„Singurul lucru nou sub soare”

Mântuitorul Iisus Hristos S-a născut la Bethleem, în Iudeea, în timpul domniei cezarului roman Augustus și a regelui iudeu Irod cel Mare. Anul nașterii Sale este 748 de la zidirea cetății Romei.

Întruparea este, în opinia Sf. Ioan Damaschin, „cea mai mare noutate din toate noutățile, singurul lucru nou sub soare, prin care se arată puterea infinită a lui Dumnezeu”.

În același sens, Mircea Eliade afirma că Întruparea constituie singura „revoluție” din istoria omenirii; prin ea a fost înlăturată tirania morții și a fost

înnoită firea omenească. Nașterea Domnului împarte istoria omenirii în două: înainte și după Hristos.

Motivul și scopul Întrupării

Motivul Întrupării este iubirea lui Dumnezeu față de om: „Că într-atât a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

Din iubire, Dumnezeu a venit „întru ale Sale”, în creația Sa văzută, a acceptat nașterea omenească și a intrat în timp – fără a părăsi cerul – umplându-l cu frumusețea slavei și veșniciei Sale.

Scopul Întrupării – după opinia Sf. Irineu și a multora dintre Părinții Bisericii de după el – a fost îndumnezeirea omului: „Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să se poată îndumnezei”.

Dumnezeu desăvârșit și Om desăvârșit

Biserica Ortodoxă învață că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și Om adevărat, desăvârșit după firea dumnezeiască și desăvârșit după firea omenească. În Domnul Hristos nu s-a unit, prin Întrupare, o parte a firii dumnezeiești cu o parte a firii omenești, ci întreaga fire dumnezeiască s-a unit cu întreaga fire omenească. Sf. Apostol Pavel ne spune, în acest sens, că în Hristos „locuiește trupește toată deplinătatea dumnezeirii” (Coloseni 2, 9).

Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiu al omului asumând firea omenească în întregime – adică „trup însuflețit cu suflet rațional și cugetător” – pentru ca în întregime s-o mântuiască. Căci, așa cum ne învață Sf. Atanasie cel Mare, numai ceea ce este unit cu Dumnezeu este mântuit.

Unirea ipostatică

Unirea firii divine cu firea umană în același ipostas veșnic al Fiului lui Dumnezeu se numește unire ipostatică sau personală. Unirea celor două firi s-a făcut fără împărțirea, despărțirea, amestecarea sau schimbarea lor. Dacă firile – umană și divină – ar fi fost despărțite sau amestecate, mântuirea nu ar mai fi fost posibilă. Religiiile dualiste (care despart pe om de Dumnezeu) sau panteiste (care confundă pe Dumnezeu cu omul) fac cu neputință mântuirea. Numai creștinismul este religia mântuirii, căci numai el înțelege mântuirea ca unire – fără împărțire sau amestecare – a firii divine cu firea umană, a omului cu Dumnezeu.

TEME

- Expuneți motivele pentru care Întruparea poate fi considerată „singurul lucru nou sub soare”.
- Precizați motivul și scopul Întrupării.
- Evidențiați înțelesul Întrupării și al unirii ipostatice pornind de la hotărârea dogmatică a Sinodului IV ecumenic.

*Maica Domnului din Vladimir
(icoană, Rusia, sec. XII)*

REȚINEȚI!

- Dumnezeu S-a înomenit pentru ca omul să se îndumnezeiască.
- Iisus Hristos este Dumnezeu deplin și om deplin; unicul Mântuitor.
- Creștinismul este singura religie a mântuirii.

„Urmând Sfinților Părinți, noi învățăm și mărturisim cu toții pe Unul și același Fiu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, desăvârșit în dumnezeire și desăvârșit în umanitate, Dumnezeu adevărat și om adevărat, având suflet rațional și trup, de-o ființă cu Tatăl după dumnezeire și de-o ființă cu noi, după umanitate, fiind într-o toate asemenea nouă, în afară de păcat. (...) Unul-Născut, cunoscut în două firi, în chip neamestecat și neschimbat, și neîmpărțit și nedespărțit, deosebirea firilor nefiind nicidecum distrusă prin unire, păstrându-se mai ales însușirea fiecăreia și întâlnindu-se împreună într-o singură persoană și un singur ipostas, nu în două persoane, împărțit sau despărțit, ci Unul și același Fiu, Unul-Născut, Dumnezeu Cuvântul, Domnul Iisus Hristos.”

(Hotărârea dogmatică a Sinodului IV ecumenic – fragment)

MÂNTUIREA OBIECTIVĂ

„Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească și să-Și dea viața răscumpărare pentru mulți.”
(Matei 20, 28)

Răstignirea lui Iisus
(frescă, Mănăstirea Probota, sec. XVI)

VOCABULAR

Anatemă – actul de condamnare și excludere din comunitatea creștină a celor ce se abat de la învățătura de credință a Bisericii.

Îndumnezeire – împărtășirea omului de viața dumnezeiască a Sfintei Treimi.

Mântuirea obiectivă – lucrarea prin care Mântuitorul Hristos a realizat – în firea sa umană – trecerea de la starea de păcătoșenie și moarte la starea de îndumnezeire.

Parusia – a doua venire a Domnului și evenimentele ce însoțesc această venire.

„Acesta a luat asupra Sa durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. (...) El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți am fost vindecați.”
(Isaia 53, 4-8)

Mântuirea este eliberarea omului din robia stricăciunii și a morții (răscumpărarea) și dobândirea vieții de veci în Dumnezeu (îndumnezeirea).

Ea are un aspect **obiectiv** și unul **subiectiv**. Prin aspectul obiectiv al mântuirii înțelegem tot ceea ce a făcut Domnul Hristos pentru mântuirea noastră, iar prin aspectul subiectiv înțelegem tot ceea ce face fiecare dintre noi pentru propria sa mântuire.

Mântuirea obiectivă (numită și răscumpărare sau mântuire universală) este lucrarea prin care Dumnezeu S-a făcut om, a asumat firea omenească în Persoana Sa dumnezeiască, a curățat-o de păcat și a îndumnezeit-o; a început cu Întruparea și s-a încheiat cu Înălțarea la cer. Această mântuire este darul făcut de Domnul Hristos întregii omeniri; de aceea se mai numește și mântuire universală.

În *Teologia dogmatică ortodoxă*, părintele Dumitru Stăniloae evidențiază momentele esențiale ale mântuirii în Hristos: „Prin Întruparea, viața de ascultare, Răstignirea, Învierea și Înălțarea Fiului lui Dumnezeu ca om, s-a pus, în pârga firii noastre asumate de El, temelia mântuirii noastre”.

Aspectele mântuirii obiective

După învățătura ortodoxă, răscumpărarea are trei aspecte: recapitulativ, de jertfă și ontologic.

Aspectul recapitulativ. Iisus Hristos deține, în ansamblul umanității, poziția unui nou Adam. În baza firii Sale umane, El ne cuprinde în Sine pe toți, așa cum ne-a cuprins Adam cel vechi. De la Adam cel vechi am moștenit cu toții moartea, iar de la Adam cel nou viața veșnică. Referindu-se la acest aspect al mântuirii, Origen scria: „N-ar fi fost mântuiți toți oamenii dacă nu i-ar fi luat pe toți asupra Sa”.

Aspectul de jertfă. Din iubire, Iisus a acceptat să pătimească și să moară pentru păcatele noastre. Domnul și-a asumat moartea pentru că a luat asupra Sa păcatele oamenilor. „Păcatul atrage după sine moartea. Și fiindcă a luat păcatele tuturor, a trebuit să ia și moartea tuturor” (Pr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*). Pe Cruce, Iisus a primit pedeapsa cuvenită oamenilor pentru păcatele lor, arătând că i-a iubit până la jertfa de Sine, împăcându-i astfel cu Tatăl (Isaia 53, 4-5).

Aspectul ontologic (ființial). Ascultarea și Jertfa Domnului au adus eliberarea firii omenești de stricăciune și moarte. Prin aceasta, firea a fost restaurată în frumusețea ei originală, paradisiacă. Învierea și Înălțarea însă au ridicat firea omenească pe cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii, îndumnezeind-o. Destinată morții prin păcat, firea omenească a fost redestinată învierii prin Jertfa și Învierea Mântuitorului.

Întreita slujire a Mântuitorului

Domnul Hristos a realizat mântuirea lumii prin trei activități, chemări, demnități sau slujiri publice: de profet (sau învățător), de arhiereu și de împărat.

Numele de „Hristos”, care înseamnă „uns”, exprimă întreita slujire a Mântuitorului, întrucât la evrei erau confirmați în slujirea lor – prin ungere – profeții, arhieriei și împărații.

Slujirea profetică a Mântuitorului cuprinde activitatea prin care Fiul lui Dumnezeu întrupat S-a descoperit pe Sine ca adevăr suprem mântuitor: „Eu sunt calea, adevărul și viața” (Ioan 14, 6); „Eu sunt lumina lumii” (Ioan 8, 12). După Înălțarea Domnului la cer, nu ni se mai revelează alt adevăr, căci „harul și adevărul prin Iisus Hristos au venit” (Ioan 1, 17). Sf. Apostol Pavel scrie: „Chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o – să fie anatema!” (Galateni 1, 8).

Slujirea arhierescă a lui Hristos cuprinde toate suferințele îndurate de El „pentru noi și pentru a noastră mântuire” (Simbolul credinței).

Fiul Omului și-a dat sufletul ca „răscumpărare pentru mulți” și și-a „frânt” Trupul Său pe Cruce pentru împărtășirea noastră de viața dumnezeiască. Centrul slujirii arhieresti a Mântuitorului îl constituie moartea Sa pe cruce pentru păcatele lumii.

În Biserică, Mântuitorul Hristos Se dăruiește – prin Evanghelie și Euharistie – tuturor celor ce vor să se împărtășească de El, spre iertarea păcatelor și spre dobândirea vieții veșnice. Pe sfintele altare ale Bisericii Ortodoxe se reactualizează, cu fiecare sfântă Liturghie, jertfa Mântuitorului Hristos, „pentru ca lumea viață să aibă și să aibă din belșug” (Ioan 10, 10).

Slujirea împărătească. Prin această slujire, Mântuitorul Și-a arătat slava și puterea Sa, „slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14).

Hristos Și-a arătat puterea Sa împărătească și dumnezeiască, săvârșind nenumărate minuni asupra naturii (potolirea furtunii pe mare, înmulțirea pâinilor etc.), asupra omului (vindecări, exorcizări, învieri din moți) și asupra Lui Însuși (Schimbarea la Față și Învierea). După slăvita Sa înviere, Iisus S-a descoperit ca Împărat al cerului și al pământului: „Datu-Mi-S-a toată puterea în cer și pe pământ” (Matei 28, 18).

Cele mai importante acte ale slujirii împărătești a Domnului rămân însă Învierea și Înălțarea Sa la cer.

Mântuitorul Își continuă neîntrerupt întreita slujire în Biserică, conducând, învățând și sfințind pe cei credincioși prin slujitorii Săi: episcopii, preoții și diaconii.

TEME

- Precizați înțelesul mântuirii obiective.
- Evidențiați semnificația fiecăreia dintre slujirile Mântuitorului.
- Arătați în ce constă fiecare dintre aspectele răscumpărării.
- Există și alte revelații autentice în afara lui Hristos? Argumentați răspunsul.

*Învierea lui Hristos
(frescă de Teofan Cretanul, Mănăstirea Stavronichita, Muntele Athos, sec. XVI)*

„Nimeni să nu se tânguiască pentru păcate, că iertarea a strălucit din mormânt. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a slobozit pe noi moartea Mântuitorului (...) Unde-ți este, moarte, boldul? Unde-ți este, iadule, biruința?”

Înviat-a Hristos și tu ai fost biruit.

Înviat-a Hristos și au căzut demonii.

Înviat-a Hristos și se bucură îngerii.

Înviat-a Hristos și viața saltă de bucurie.

Înviat-a Hristos și nici un mort nu este în groapă.

Că Hristos înviind din morți S-a făcut începutul învierii celor adormiți.

Aceluia este slava și cinstea în vecii vecilor. Amin.”

(Sf. Ioan Gură de Aur,
Cuvânt la Învierea Domnului)

REȚINEȚI!

- Mântuirea obiectivă s-a realizat în persoana Fiului lui Dumnezeu.
- Rodul mântuirii obiective este harul divin sfințitor.
- Crucea Domnului ne amintește permanent că „iubirea este mai tare decât moartea”.
- Domnul a murit de moartea noastră ca noi să înviem cu învierea Lui.

MÂNTUIREA SUBIECTIVĂ

„Cu frică și cu cutremur lucrați la mântuirea voastră.”
(Filipeni 2, 12)

Scara Raiului
(icoană, Muntele Sinai, sec. XII)

„Să nu disprețuim mântuirea noastră și să nu ne îndreptăm păcatele prin diferite pricini, spunând că în timpurile de azi nimeni nu mai poate ajunge la sfințenie. Totul este posibil acum, ca și în vechime și numai voința singură ne poate urca la acele înălțimi. Să pregătim voința. Dumnezeu este gata să ne îndumnezeiască, dar numai cu consimțământul nostru și nu contra voinței noastre. Iar noi fugim ca niște lași, respingând această fericire.”

(Sf. Simeon Noul Teolog,
Țelul vieții creștine)

VOCABULAR

Eclezial (gr. *ekklesia* – biserică, adunare) – referitor la Biserică; bisericesc.

Mântuire subiectivă – lucrarea prin care omul își însușește harul sfințitor împărtășit de Biserică prin Sfintele Taine.

Mântuirea subiectivă (numită și îndreptare sau sfințire) este lucrarea prin care fiecare om se împărtășește, prin har, de sfințenia firii umane a lui Hristos. Mântuirea obiectivă ne-a adus harul sfințitor. Cum harul este indispensabil mântuirii subiective, înseamnă că mântuirea obiectivă este temeiul mântuirii subiective. Domnul a mântuit și îndumnezeit firea noastră omească, dar nu ne-a mântuit personal prin aceasta, căci nu dorește să ne mântuiască fără voia și conlucrarea noastră. El ne-a deschis ușile raiului, dar nu ne silește să intrăm în el.

Mântuirea subiectivă este o lucrare divino-umană; Dumnezeu face începutul mântuirii noastre, dăruindu-ne harul sfințitor, iar noi trebuie să continuăm această lucrare de mântuire prin credință și fapte bune. Pentru realizarea sfințeniei personale sunt necesare, așadar, harul, credința și faptele bune; harul din partea lui Dumnezeu, iar credința și faptele bune din partea omului.

Harul

Harul s-a revărsat în lume și în Biserică prin Învierea lui Hristos și prin Pogorârea Duhului Sfânt. Creștinul primește harul curățitor, întăritor și mântuitor al Duhului Sfânt prin Sfintele Taine ale Bisericii, Taine prin care se lucrează mântuirea în fiecare credincios. Sfinții Părinți ne învață că harul este energia sau lumina sfințitoare și îndumnezeitoare care izvorăște din ființa divină. El se revărsă asupra Bisericii însă din trupul înviat al Domnului Hristos.

Harul este absolut necesar mântuirii. Sf. Apostol Pavel ne spune că „suntem mântuiți în har” (Efeseni 2, 8). De har avem trebuință pe tot parcursul urcușului duhovnicesc. Dobândirea harului Duhului Sfânt este, după Sf. Simeon Noul Teolog, scopul oricărei nevoițe și pentru revărsarea lui în

Sfânta Euharistie (frescă, Mănăstirea Probota, sec. XVI)

inimi S-a întrupat Hristos. Din inima curățită, harul se revarsă asupra întregii ființe, ajungând să sfințească nu numai sufletul, ci și trupul omenesc.

Credința

Născută în suflet prin intervenția harului, credința este primirea, în deplină libertate, a Adevărului mântuitor care este Hristos și a tuturor adevărilor care ne ajută să ne unim cu El.

A crede înseamnă a trăi ca și cum lumea nevăzută este mai reală decât cea văzută; a fi convins că toate cuvintele și făgăduințele Domnului sunt adevărate și mântuitoare.

Credința nu este un act individual, ci unul comunitar, eclezial. Vine și de sus, de la Duhul Sfânt, dar și de jos, din propovăduirea Bisericii. Credința mântuitoare nu este simpla adeziune rațională la adevărurile de credință, ci este un act practic, concretizat în fapte bune izvorâte din dragostea de Dumnezeu și de aproapele tău. **Mântuirea este rodul credinței** „lucrătoare prin iubire” (Galateni 5, 6). Necesitatea credinței pentru dobândirea mântuirii este afirmată de Domnul Însuși: „Cel ce crede și se va boteza se va mântui, iar cel care nu va crede se va osândi” (Marcu 16, 16).

Faptele bune

Dar „Credința fără fapte moartă este” (Iacov 2, 17). Mântuitorul ne-a încredințat că faptele bune sunt necesare pentru mântuire: „Nu tot cel ce-Mi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Matei 7, 21). Tot Domnul ne descoperă că intrarea în împărăția cerurilor este condiționată de împlinirea faptelor milei trupești (a da hrană celui înfometat și apă celui însetat, a găzdui pe cel străin, a îmbrăca pe cel gol, a cerceta pe cel bolnav și pe cel întemnițat – Matei 25, 35-45) și sufletești (a îndrepta pe cel ce greșește, a învăța pe cel neștiutor, a da sfat bun celui ce stă la îndoială, a ne ruga pentru aproapele, a mângâia pe cei întristați, a suferi cu răbdare asuprirea, a ierta pe cei ce ne-au greșit). **Faptele bune** însă trebuie făcute cu smerenie și deplină discreție, fără să credem că, făcându-le, îl îndatorăm pe Dumnezeu: „Așa și voi, când veți face toate cele ce vi s-au poruncit, să ziceți: slugi netrebnice ce suntem, căci ce am fost datori să facem am făcut” (Luca 17, 10).

Biserica Ortodoxă îi cinstește pe creștinii ce s-au remarcat prin viața lor sfântă și le-a rânduit zile de pomenire. Chiar și în zilele noastre trăiesc creștini cu viață sfântă, deși discreția lor îi face aproape nevăzuți.

TEME

- Considerați că scopul Întrupării a fost realizat? Justificați răspunsul.
- Precizați în ce constă deosebirea între mântuirea obiectivă și cea subiectivă.
- Este posibilă mântuirea personală numai prin credință sau numai prin fapte bune?
- Cum putem dobândi harul Duhului Sfânt?

*Iisus Hristos și Sfinții Apostoli
(icoană în stil bizantin, sec. XIX)*

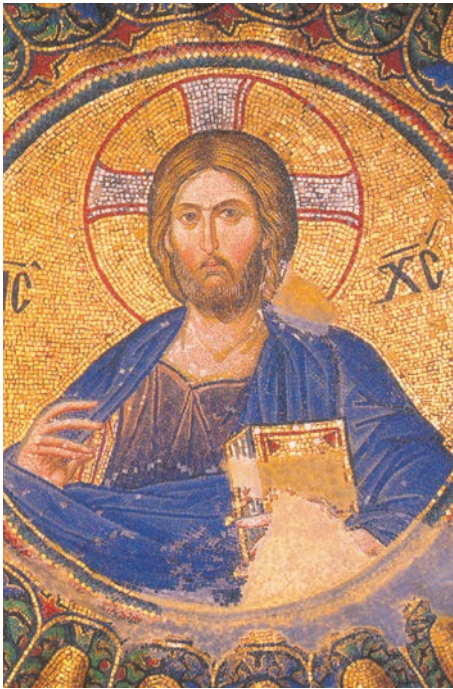
REȚINEȚI!

- Mântuirea subiectivă se dobândește în Biserică prin conlucrarea omului cu harul divin.
- Ajungem la sfințenie prin har, credință și fapte bune.
- A spune cuiva „te iubesc” înseamnă a-l încredința că va trăi veșnic.

„Ce cumplite chinuri m-a costat și mă costă și acum această sete de credință, care se aprinde cu atât mai puternic în sufletul meu, cu cât mai multe argumente am împotriva ei. Și totuși, Dumnezeu îmi trimite câteodată clipe în care sunt întru totul liniștit; în aceste clipe iubesc și mi se pare că sunt iubit de cei din jur și în asemenea clipe am încheșat în mine simbolul credinței, în care totul este pentru mine clar și sfânt. Acest simbol este foarte simplu, iată-l: să crezi că nu există nimic mai frumos, mai profund mai simpatice, mai rațional, mai curajos și mai perfect decât Hristos (...)”

(F.M. Dostoievski,
Scrisoare către N.D. Fonvizina)

Fiul lui Dumnezeu – cuvântul întrupat
(mozaic, Mănăstirea Chora,
Constantinopol, sec. XIV)

„Nu există cunoaștere valabilă fără Dumnezeu – asta aflăm din Geneză. Păcatul e tentativa creaturii de a cultiva cunoașterea independent de autoritatea Creatorului. De aceea, acest păcat nici nu poate fi răscumpărat decât prin gestul, de o divină vehemență, al Întrupării. (...) Cunoașterea devine o persoană. Și Persoana aceasta spune, pentru surzii și smintiții de tot soiul: Eu sunt calea, Eu sunt adevărul, Eu sunt viața. Numai prin Mine accesul la cunoaștere e răsplătit prin adevăr și viață. Fără de Mine cunoașterea duce la eroare și moarte. (...) Euharistia, ca împărtășire cu trupul lui Dumnezeu, e singurul fel potrivit de a mușca din Adevăr și de a răscumpăra astfel mușcătura greșită a păcatului originar.”

(Andrei Pleșu,
Jurnalul de la Tescani)

NOSTALGIA ÎMPĂRĂȚIEI

Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său (Facere 1, 26) în vederea realizării asemănării cu El. În starea paradisiacă, omul trăia în armonie deplină cu Dumnezeu, cu el însuși și cu întreaga creație. El primise, prin actul creator, toate darurile necesare pentru a dobândi fericirea deplină. Prin neascultare și prin nesupunere față de Părintele său ceresc însă, omul s-a îndepărtat de bună voie de la fața lui Dumnezeu și a luat calea pribegiei și a înstrăinării. Păcatul a adus întunecarea chipului lui Dumnezeu din om și a provocat îmbolnăvirea întregii firi omenești.

Omul nu s-ar preocupa de problema mântuirii dacă n-ar conștientiza inferioritatea stării sale căzute față de ce a fost cândva sau față de ce ar putea să fie. Există o gândire perpetuată în mituri, care postulează existența dintru început a omului în condiții minunate și o dezagregare, o cădere a lui în păcatul originar. Nostalgia originii paradisiace a omului și dorința venirii unui Răscumpărător sunt realități reflectate în miturile tuturor popoarelor. Înainte de întruparea lui Hristos, oamenii credeau că nu mai pot reveni singuri la starea de fericire pe care o trăiseră cândva Adam și Eva. De aceea, așteptau ca Dumnezeu să intervină spre a realiza restaurarea omului în fericita viață de la început.

Și, într-adevăr – așa cum vestiseră profeții – „la plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea” (Galateni 4, 14).

Răscumpărarea sau mântuirea obiectivă este opera exclusivă a lui Dumnezeu, este darul Său. Prin Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea Mântuitorului a fost restaurat chipul lui Dumnezeu în om. Această lucrare de răscumpărare și restaurare, săvârșită de Dumnezeu prin Fiul Său, se numește „mântuire obiectivă” sau universală pentru că este destinată tuturor oamenilor.

Înșușirea mântuirii obiective de către fiecare credincios se numește „mântuire subiectivă” sau „personală”. Pentru dobândirea mântuirii subiective sunt necesare: harul, credința și faptele bune. Dacă mântuirea obiectivă a fost realizată, în mod exclusiv, de Domnul Hristos, mântuirea subiectivă se realizează prin conlucrarea dintre Dumnezeu și om.

Mântuirea obiectivă s-a lucrat odată pentru totdeauna în persoana Logosului. Sf. Atanasie cel Mare scrie că „Logosul S-a făcut om, ca să ne îndumnezeiască într-Însul”. Mântuirea subiectivă însă se lucrează permanent în spațiul sfânt și sfințitor al Bisericii. De aceea, părintele Stăniloae a numit Biserica „laboratorul mântuirii”. Doar în Biserică, prin împărtășirea de Sfintele Taine și prin credința „lucrătoare prin iubire”, fiecare om poate dobândi mântuirea. Mântuirea omului s-a realizat și se realizează, așadar, în Hristos și în Biserică.

ADEVERIREA MORTII ȘI ÎNVIERII MÂNTUITORULUI

Învierea Domnului este cea mai mare minune întâmplată vreodată în istorie, temeiul credinței și propovăduirii creștine: „Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică e atunci propovăduirea noastră, zadarnică e și credința noastră” (I Corinteni 15, 17).

Contestatarii creștinismului din diverse epoci au negat posibilitatea Învierii Mântuitorului, alcătuiind în acest scop mai multe ipoteze. Cele mai cunoscute dintre ele sunt: ipoteza morții aparente; ipoteza înșelăciunii, ipoteza viziunii.

Ipoteza morții aparente

Potrivit acestei ipoteze, Iisus Hristos n-a murit, ci a căzut doar într-o stare cataleptică, într-un fel de leșin, din care apoi s-a trezit. Din Sfintele Evanghelii aflăm însă că Iisus a murit cu adevărat. După Înviere, trupul Domnului nu a fost trupul unui om ce revine la viața biologică, ci un trup transfigurat și plin de lumină, care putea trece prin ușile încuiate (Ioan 20, 26).

Ipoteza înșelăciunii

Ideea că Apostolii au furat trupul lui Iisus și au mințit apoi că a înviat – așa cum afirmă această ipoteză – a aparținut arhierieilor evrei, care, adunându-se „împreună cu bătrânii și ținând sfat, au dat bani mulți ostașilor, zicând: Spuneți că ucenicii Lui, venind noaptea, L-au furat, pe când noi dormeam” (Matei 28, 12-13).

„Ca să nu crezi Apostolilor trebuie să presupui că ei au fost înșelați sau înșelători. Și una și alta este greu de presupus. Să fi fost înșelați? Este greu să se înșele cineva luând un om drept înviat din morți. Să fi fost înșelători? Ipoteza că ei au fost înșelători este absurdă. (...) De îndată ce unul din ei s-ar fi dezmințit prin momeli sau prin amenințări cu închisoarea, cu schingiuirile și cu moartea, toți ar fi fost pierduți.”

(Blaise Pascal, *Cugetări*)

TEME

- Expuneți conținutul celor trei ipoteze prin care se contestă Învierea Domnului.
- Precizați temeiurile Învierii Mântuitorului.

Neadevărul acestei ipoteze reiese foarte clar din relatarea Sf. Evanghelist Matei.

Ipoteza viziunii

Mironosițele, Sfinții Apostoli și toți cei care au văzut pe Domnul înviat – susține această ipoteză – au avut o simplă viziune. Această afirmație este infirmată însă de Sf. Evanghelist Luca: „Și pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă! Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh. Și El le-a zis: De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți că duhul nu are carne și oase așa cum Mă vedeți pe Mine că am” (Luca 24, 36-39).

Hristos a înviat!

Sfinții Evangheliști ne relatează Învierea reală a Mântuitorului. Ei ne spun că Domnul S-a arătat după Înviere femeilor mironosițe, Sfinților Apostoli, lui Luca și Cleopa, în drum spre Emaus, lui Saul din Tars, în drumul spre Damasc, la mai mult de 500 de frați, pe un munte în Galileea etc. Nu doar prietenii Domnului au vestit Învierea, ci și soldații care străjuiseră mormântul.

Sfinții Apostoli, deși s-au arătat, inițial, neîncredători în Învierea Domnului, au ajuns să se convingă atât de puternic de acest adevăr, încât au murit propovăduindu-l.

Toma atingând coasta Mântuitorului (frescă de Teofan Cretanul, Mănăstirea Stavronichita, Muntele Athos, sec. XVI)

*Iisus Hristos
(icoană de Andrei Rubliov, sec. XV)*

„Flămândul își închipuie că umblă după pâine și îi e foame de Tine; însetatul crede că vrea să bea apă și îi e sete de Tine; bolnavul se mângâie că râvnește sănătatea și boala lui nu-i decât lipsa Ta. Cine caută frumusețea pe lume Te caută, fără să-și dea seama, pe Tine, Cel ce ești frumusețea întreagă și desăvârșită; cine urmărește cu gândul adevărul Te dorește, fără voia lui, pe Tine, Cel ce ești singurul adevăr vrednic să fie cunoscut. (...) Venit-ai cea dintâi oară ca să mântui; născutu-Te-ai ca să mântui; lăsatu-Te-ai răstignit ca să mântui; îndeletnicirea-ți, fapta-ți, viața-ți e să mântui. Iar noi astăzi, în aceste zile cenușii și afurisite, în acești ani ce par a fi strâns în chenarul lor sporul tuturor grozăviilor și pătimirilor, avem nevoie, fără tăgadă, de a ne vedea mântuiți!”

(Giovanni Papini, *Viața lui Iisus*)

- I. Evidențiați raportul dintre revelația naturală și cea supranaturală.
- II. Arătați care a fost motivul pentru care Sfinții Părinți l-au numit pe om „coroana creației divine”.
- III. Precizați în ce constă chipul lui Dumnezeu în om și ce înțelegeți prin asemănarea omului cu Dumnezeu.
- IV. În ce a constat căderea omului în păcat și care au fost urmările ei?
- V. Definiți providența și prezentați aspectele ei.
- VI. Pornind de la etimologia cuvântului „religie” (lat. *religare* – a uni), explicați de ce Iisus Hristos este „religia prin excelență”?
- VII. Ce atitudine trebuie să aibă creștinul ortodox de astăzi față de celelalte confesiuni creștine și față de celelalte religii?
- VIII. Citiți cu atenție fragmentul propus spre lecturare din Giovanni Papini și arătați pasajele referitoare la mântuirea obiectivă și la cea subiectivă.
- IX. Citiți și comentați textul: „Privește-ne, Doamne! Ascultă-ne, lămurește-ne, arată-Te nouă! Dă-ni-Te nouă, întru fericirea noastră, Tu, fără de care suntem așa de nefericiți! Ai milă de încercările noastre și de strădaniile noastre către Tine, căci fără de Tine nu putem nimica. Tu ne chemi, dar ajută-ne! (...) Te rog, Doamne; foamea m-a împins să încep a Te cânta; nu mă lăsa flămând; m-am apropiat înfometat; nu mă alunga nesățul (...) Și dacă suspin înainte de a fi mâncat, dă-mi măcar să mănânc după ce voi fi suspinat” (Anselm de Canterbury, *Proslogion*).
- X. Știind că Iisus Hristos este revelația deplină și finală, citiți și comentați împreună versetele 18-23 ale capitolului 2 din prima *Epistolă sobornicească* a Sf. Evanghelist Ioan.
- XI. Din perspectiva textului epistolei de mai sus, comentați afirmația lui F.M. Dostoievski: „Dacă cineva mi-ar demonstra că Hristos se află în afara adevărului și ar fi *real*, că adevărul se află în afara lui Hristos, aș prefera să rămân cu Hristos decât cu adevărul”.
- XII. Citiți și comentați împreună textul evanghelic de la Matei 19, 16-26.
- XIII. Alcătuiți un eseu pornind de la unul dintre textele: „Iubește și fă ce vrei” (Fericitul Augustin); „Dumnezeu e precum ceapa pentru că e bun și te face să plângi” (Sf. Silvestru); „Iubirea este singurul bun care se înmulțește când se risipește” (proverb persan).

CUPRINS

Cuvânt înainte / 3

Bibliografie / 4

Capitolul 1

DOGMATICĂ / 5

Dumnezeu Creatorul și Proniatorul

Revelația divină / 6-9

Crearea lumii. Crearea omului și
căderea în păcat / 10-13

Providența divină / 14-15

Iisus Hristos Mântuitorul lumii

Pregătirea omenirii pentru venirea
Mântuitorului / 16-17

Întruparea Mântuitorului / 18-19

Mântuirea obiectivă / 20-21

Mântuirea subiectivă / 22-23

Lección de sinteză / 24

Studiu de caz / 25

Evaluare / 26

Capitolul 2

MORALĂ CREȘTINĂ / 27

Familia în ortodoxie / 28-29

Taina Cununii – începutul bun al
familiei / 30-33

Hristos în viața de familie / 34-35

Lección de sinteză / 36

Studiu de caz / 37

Evaluare / 38

Capitolul 3

LITURGICĂ ȘI ARTĂ / 39

Temeiurile dogmatice și biblice ale
icoanei / 40-41

Valoarea spirituală și artistică a artei
creștine / 42-43

Broderia și argintăria liturgică / 44

Cântarea bisericească / 45

Lección de sinteză / 46

Studiu de caz / 47

Evaluare / 48

Capitolul 4

SPIRITUALITATE ȘI MISIUNE / 49

Liturgie și filantropie / 50-51

Iubirea de Dumnezeu și iubirea de
semeni / 52-53

Respectul față de lumea creată –
ecologie creștină / 54-55

Solidaritate și prietenie / 56-59

Lección de sinteză / 60

Studiu de caz / 61

Evaluare / 62

Capitolul 5

RELIGIILE ÎN ISTORIE / 63

Religia Egiptului antic / 64-65

Religia grecilor antici / 66-67

Religia romanilor / 68-69

Hinduismul / 70

Budismul / 71

Lección de sinteză / 72

Studiu de caz / 73

Evaluare / 74

Capitolul 6

**ORTODOXIE ȘI CULTURĂ
NAȚIONALĂ** / 75

Mircea cel Bătrân / 76-77

Ștefan cel Mare / 78-79

Constantin Brâncoveanu / 80-81

Lección de sinteză / 82

Studiu de caz / 83

Evaluare / 84

Capitolul 7

**CREȘTINISMUL ȘI PROBLEMELE
LUMII CONTEMPORANE** / 85

Minuni și false minuni / 86-87

Fenomene normale și paranormale
/ 88-89

Libertate religioasă și prozelitism /
90-91

Studiu de caz / 92-93

Lección de sinteză / 94

Evaluare / 95